

Magistraal referaat over Bijbel en wijsbegeerte

W. A. A. A. A. A.
v 1 Sept 1956

(Van een onzer verslaggevers)

OP de slotdag van het zomercongres der Calvinistische Studentenbeweging in Brielle heeft prof. dr. H. Dooyeweerd een magistraal referaat gehouden over de verhouding van de Bijbel en de wijsbegeerte. Een referaat, dat naar zijn eigen zeggen, tegelijkertijd een persoonlijk getuigenis vormde van wat hem in zijn wijsgerige arbeid bezielde. Het getuigenis van wat het leven vult: Gods Woord in zijn samenvattende greep op het gehele leven.

Hij achtte het onbegrijpelijk, hoe men kon volhouden, dat de Bijbel niets met wijsbegeerte te maken heeft, ja zelfs dat deze twee elkaar niet verdragen. Ook de wijsbegeerte, die de blik van de totaliteit op dit tijdelijke leven wil geven, zal zich in haar werk door de Bijbel moeten laten leiden.

Karl Barth, zo vervolgde de V.U.-hoogleraar, ontkent dat. Voor hem is de wijsbegeerte autonoom en verdraagt zij zich niet met Gods Woord. Toch heeft ook hij voor zijn theologische arbeid filosofische beschouwingen nodig. Dan valt hij echter toch terug op de wijsbegeerte en wel op zeer veel soorten van wijsbegeerte uitgezonderd de Roomse, de Thomistische. Deze vindt Barth namelijk van duivelse oorsprong.

WAT maakt de mens, die toch zich in dit tijdelijk bestaan slechts doet zien als een veelheid, tot een eenheid? Wie is de mens eigenlijk? waren de vragen die prof. Dooye-

weerd vervolgens stelde.

Geen enkele niet-christelijke wijsbegeerte is erin geslaagd deze vraag te beantwoorden, dit mysterie van de eenheid en de veelheid van de mens te ontsluiten. De mens is echter het beeld Gods, hij is van absolute Oorsprong. Valt hij van God af, dan is hij ook reddeloos en absoluut verloren, hij heeft zich dan afgewend van zijn Levensbron.

De echte eenheid van de mens is pas te zien als men de mens ziet als het beeld, het spiegelbeeld van God. God drukt Zijn beeld uit in de mens, het centrum van de mens is een spiegel. Het weerkaatst het goddelijk beeld. Zonder God is de mens dus niets. Bij de zondeval heeft de mens gedacht, dat hij iets in zichzelf was. Dat beeld heeft hij toen verduisterd door een gordijn van hoogmoed tussen God en zichzelf te plaatsen. De stralen van God zijn nu gebroken, echter niet volkomen uitgewist. De macht van de satan is in negatieve zin geen macht, die gelijk is aan die van God. De macht van de satan komt immers uit de schepping, die Gods werk is.

Bij de gevallen mens is het beeld tot een idool, een afgodsbeeld geworden. Wanneer de zich niet aan God storende wijsbegeerte, de autonome, nu de eenheid, de kern van het menselijk bestaan zoekt, ontwerpt zij in feite zulk een idool, zulk een afgodsbeeld.

Men zal gemerkt hebben, zo vervolgde prof. Dooyeweerd, dat in deze bijbelse eenheidsvisie van lichaam en ziel geen sprake meer is. De bijbelse gedachtenwereld is radicaal verschillend met die van

het Griekse denken, waaruit begrippen als lichaam en ziel stammen. De Bijbel spreekt ons van een religieus concentratiepunt, de spiegel. In zijn religieuze centrum is de mens een eenheid.

DE VRAAG wat de sleutel der kennis is, was het kernpunt van prof. Dooyeweerd's referaat.

Jezus zegt op een bepaald moment tot de schriftgeleerden, die Hem niet in Zijn goddelijk ambt willen erkennen: wee U, gij hebt de sleutel der kennis weggenomen. Dat houdt in, dat de Schriften in de handen der schriftgeleerden, die ongetwijfeld goede theologen waren, gesloten waren. Er was een sleutel nodig om ze weer open te maken. Zonder die sleutel heeft de Bijbel geen enkele betekenis, ook niet als veelheid van menselijke geschriften.

Prof. Dooyeweerd maakte het beeld van de sleutel duidelijk aan het voorbeeld van de liefde in de wet der tien geboden. Zonder de liefde zijn de tien geboden niets, maar dan ook niets. De sleutel der kennis van de Bijbel is het „gevangene zijn van Jezus Christus”. Buiten Hem zijn wij niets. De eenheid van dat gevangen zijn is in de tijdelijke Openbaring van God aan ons de veelheid, de drieslag: schepping, zondeval en verlossing, die dan ook het zgn. religieuze grondmotief van de Wijsbegeerte der Wetsidee vormt.

Deze drieslag is het hart van en de sleutel der kennis tot de Bijbel. Wie begint de Schepping te misvormen, verstaat niets meer van de zondeval en de verlossing. Spr. illustreerde dit aan de

hand van het Thomisme, dat de schepping a.h.w. in tweeën, in een natuur- en een genadeschepping splitst en zo de radicale betekenis van de zondeval en de verlossing ondermijnt.

OVER DE existentiefilosofie zei prof. Dooyeweerd, dat deze filosofie van Barthiaanse zijde wel eens gekenschetst wordt als bijbelser dan de Griekse. Dit „bijbelser” meende spr. beslist af te moeten wijzen. Er is slechts bijbels of niet-bijbels. Het existentialisme is de filosofie die de geest van de tijd typeert. Dat veel christenen met haar sympathiseren en dat vooral zo over de ontmoeting gesproken wordt als het „het” van het existentialisme, vervulde spr. met weersin. De ontmoeting in deze filosofie is een gedevalueerde ontmoeting. De bijbelse ontmoeting is veel dieper, zij is ontmoeting in Christus.

In Hem pas kunnen we elkaar leren kennen, weten we wie we zijn en hoe wij afgefallen zijn. Daardoor is het existentialisme demonischer dan het Griekse denken. Het vervaagt de grenzen en voert zo van Gods Woord af, zo zei hij. De grondlegger van het existentialisme, de christen Søren Kierkegaard, heeft nooit van zijn filosofie gezegd; dat zij bijbelser was dan die van zijn grote tegenstander Hegel.

Aan het slot van zijn redevoering beklemtoonde prof. Dooyeweerd nog, dat hij een getuigenis had willen geven vanuit het hart der Schrift. Hij waarschuwde ervoor, dat men ook het hart van de Schrift langs rechtzinnige wegen kan wegnemen: de farizeeën en de schriftgeleerden waren rechtzinnige theologen.